

מילין קידין והידושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

מִי־הֵתָא

חֵתָא

חֵתָא דְאִוְרֵיִתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דברי תורה מטהרים לעוסק בהם אפילו שלא לשמה

קריאת שמע יסוד ופתיחת התורה

יִקַּח נָא מֵעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הַעֶץ (יח ד). מפסוק זה ילפינן רזי חכמה למשכיל בו, אך כדי להבין זאת ביתר ביאור נקדים דברי חכמים וחידותם. בתחילת התורה נרמז קבלת עול מלכות שמים הקודמת לכל דבר, כמו שכתב **בפני דוד להחיד"א** (בראשית א א) ששמע מזקן דחיל חטאין, וכן כתב גם **מו"ר זקני במחשוף הלבן** (בראשית ד"ה עוד בראשית), כי תיבות 'בראשית ברא' עם שני הכוללים עולה 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', להורות דעיקר הבריאה היא על בני ישראל, כדי שידעו ויכירו שהשם הוא אלקינו והוא אחד מיחד, וחייבים לאהבה וליראה אותו ולייחדו בייחוד שלם.

דבריה יאיר בזמני קריאת שמע והלכותיה, להיות דקיימא לן כל התורה ומצוות שהאדם משתדל בעודו רשע לא יעלו לו לריח ניחוח לפני ה', וכמו שדרשו 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים' וכו', ואם כן לפי זה מה יעשה האדם וחי, וכי סלקא דעתך שלא ילמוד תורה ולא יניח תפילין וציצית וכיוצא עד אשר יתקן את כל אשר עוות.

אבל על כרחך הוא, דתשובה מהני בכל זמן ועידן, והתשובה מן התורה הוא רק חרטה עזיבה קבלה וידי דברים לפני ה'. על כן קודם כל עשיית המצוה ועסק התורה כאשר אדם מהרהר בתשובה, הנה שוב לא יכונה לרשע באותו הזמן ותהיה תורתו ומצוותיו לרצון.

קריאת שמע במסירות נפש מכפר אף על הדברים שאין מועיל להם תשובה בלבד

אך עדיין קשה, הרי אמרו בגמרא (יומא פו.) שישנם ארבעה חילוקי כפרה, ויש שאין מספיקה להם תשובה בלבד, ומה יעשה האדם שיש בידו עבירות חמורות ממצות עשה ובפרט מי שיש בידו חילול ה' שאמרו כולן תולין ומיתה ממרקת, כדכתיב (ישעיה כב יד) 'אם יכופר העוון לכם עד תמותון, וכמעט ואין אדם ניצול מזה.

אבל מבואר הדבר בזוהר (בלק קצה:): 'ככל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא [-שמע ישראל] אתחשיב ליה כאילו מסר נפשיה על קדושת שמיה, ויחשב לפני ה' יתברך כאילו מסר נפשו בפועל בייסורי מיתה על דבר כבוד שמו, ואפילו אותן העוונות דכתיב בהו' אם יכופר העון הזה לכם' וכו' מתכפרים על ידי המצוה הזאת במסירת הנפש.

פתחה תורה שבעל פה בדיני קריאת שמע שעל ידה יכול לבוא לתורה

אם כן לפי זה, יוצרנו יוצר בראשית המציא לנו מרפא ארוכה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא קריאת שמע בכל עונה מעונות היום והלילה במסירת הנפש כי זה מצוותה, וע"י זה

המשך בעמוד הבא

מילתא דפליאה

המלאך שנברא ממצות העקידה הוא שנגלה לאברהם

וַיִּקְרָא מְלָאךְ ה' אֶל אַבְרָהָם שְׁנֵית מֵן הַשָּׁמַיִם. וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה' פִּי יַעֲן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יַחֲדִידְךָ. כִּי בְרַךְ אֲבִירְכֶךָ וְהִרְבָּה אֲרָבָה אֶת יְרֻעֶךָ (כב טו-יז).

יש להבין מדוע היה לו למלאך ה' להתגלות שנית מן השמים, יכול היה לומר זאת מיד עם דיבורו הראשון 'אל תשלח ידך וגו' כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה', שכבר בשעת התגלות זו כבר עמד בנסיון וראוי לברכה עבורו ועבור זרעו, מדוע לא בירכו בהתגלות הראשונה.

ביאור נפלא כתב בתפארת שלמה (וירא ד"ה והנה) מדוע היה צורך בהתגלות נוספת לברכו, ועם זאת תתיישב לנו קושיא נוספת במעשה עקידת יצחק נצטווה אברהם תחילה להעלות את בנו על גבי המזבח, ואחרי שקיים המצוה ועקד את בנו נאמר לו מפי המלאך שלא ישלח ידו לשחוט את בנו, מדוע לא הוסיף הקב"ה להתגלות אליו גם בכדי להזהירו שלא לשחוט את בנו.

מפרש התפארת שלמה ע"ה שעיקר הניסיון נאמר לו מפי הקב"ה להעלות את בנו לעולה, וכיון שקיים אברהם מצות בוראו נברא ממעשה המצוה מלאך טוב, כידוע כי מכל מצוה נברא מלאך, וכפי שלמות המצווה כך שלמותו של המלאך, ומלאך זה הוא שאמר לו שלא לשחוט את בנו כי אם לשחוט האיל חילופו, והוא המלאך השלם כדברי התפארת שלמה (שם): לאחר הקרבת הקרבן נברא מלאך חדש גבוה משל הראשון שהרי לא נגמר המצוה ביצחק רק במחשבה אבל אח"כ כשעשה המצוה בשלימות להקריב האיל תחת בנו ממש ואז נברא מלאך גבוה ורצה הקדוש ברוך הוא לשלוח הברכות האלו ע"י מלאך הגבוה.

א. ויש להוסיף ולומר שכשמצווים לבן אדם לשחוט אדם אחר לא יקבל אפילו מפי מלאך אלא רק מהקב"ה בעצמו, אמנם כשמצווים עליו להיטיב עם זולתו ולהציל את חייו אזי מספיק בכך ששומעים מפי המלאך.

ב. ולפיכך היתה השליחות על ידי מלאך בדוקא, כי היה אברהם אבינו תמיה מדוע לא יזכה לקיים בשלימות מצות כפי שהצטווה בה מתחילה, אמנם מכך שנגלה אליו אותו המלאך שנברא ממעשה העקידה הבין בעצמו שכבר נשלמה מצוותו ולא היתה הכוונה שיקריב את בנו בפועל, וזהו שאמר לו המלאך 'ולא חשכת את בנך את יחידך - ממני', 'ממני' תלמד שכבר קיימת מצות ה', שהרי אני קיים בשלימות, ועל כרחך שכבר קיימת את מצוותך כראוי, 'ולא חשכת את בנך את יחידך' וכבר העלית אותו על גבי המזבח.

אפילו עבר על כריתות ומיתות בית דין ואפילו עוון חילול ה' דכתיב ביה 'אם יכופר' וכו', מתכפרים על ידי המצוה הזאת במסירת נפש, ושוב אין לו תואר רשע ותקובל תורתו ומצותיו לרצון. ולבעבור זה התורה שבעל פה בראשית אמריה, פיה פתחה בחכמה בזמני קריאת שמע והלכותיה, שזה הוא הסגולה שתהיה לימוד התורה לרצון אפילו יש ביד האדם חלילה וחס עוון כריתות ומיתות בית דין ועוון חילול ה'. עד כאן דברי קדשו.

ובזה יתבאר רמז שרמזה התורה בפתח דבריה, 'בראשית ברא' גימטריא 'שמע ישראל' וגו', לקשר עניין קריאת שמע בתחילת התורה. כי קבלת עול מלכות שמים במסירות נפש מביאתו לקרב ולגשת אל תורת ה' הקדושה.

גם כשאינו נקי לגמרי מועיל כח התורה לנקותו אף שאין לימוד עולה לרצון

והנה מצאנו מים חיים המכוונים את האדם לתלמי חיים ולעסק התורה הקדושה, והוא בדברי האמרי יוסף ע"ה שהקשה, לפנינו נמצאים מאמרים חלוקים, מצד אחד אמרו שהאדם אשר איננו מטוהר ושב מעוונותיו, לא יעסוק בתורה, כפי שנזכר במאמרינו לעיל, וכדכתיב (תהלים נ טז) 'ולרשע אמר מה לך לספר חוקי'. ומצד שני איתא במדרש (איכ"ר פתיחות ב) וכעין זה בירושלמי (חגיגה פ"א ה"ז) על הפסוק (ירמיה טז יא) 'ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו', הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב. נמצא שיש לו לאדם לעסוק בתורה אף קודם שטיהר לבו משמץ לכלוך העוונות. וכיצד יתקיימו שני מקראות הללו.

ותירץ בשם צדיקים, שבאמת התורה שלומד בעודו רשע ח"ו אינה עולה לרצון לפניו יתברך שמו, מכל מקום עביד ומהני שיבוא על ידה לידי תשובה וזיכוך, ויוכל ללמוד אחר כך לשמה באופן שיעלה לרצון.

כשרוצה לנקות הכוס מנקה בכל דבר אף ביין

משל למה הדבר דומה, לאדם שבידו כוס מלוכלכת ואין לו מים להדיחו אך רוצה הוא להנות משתיית היין, עצתו היא שיקח מעט יין להדיח את הכוס ולאחר מכן יוכל להנות מיין משובח בכוס נקייה, נמצא שאף שאינו משתמש ביין הראשון שמזג מכל מקום מועיל לו מעט היין שהכוס ראויה לשתייה על ידו, ויכול למזוג יין חדש לתוכו. כן הדבר בענייננו, מעט התורה שלומד בעודו מסואב ומלוכלך, אמנם אינו עולה לרצון וכמי שנשפך דמי, אך מועיל לנקות ולעורר את האדם לתשובה ע"י המאור שבתורה.

טהרה מהרגלים רעים בכח התורה

ובזה פירש מה שאמר אברהם אבינו ע"ה למלאכים 'קח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ', 'מעט מים' רומז לתורה, שאין מים אלא תורה (ב"ק יז), שע"י מעט תורה שיקחו, ירחצו רגליהם ויטהרו את הרגליהם הרעים, וכך יוכלו לבוא ל'והשענו תחת העץ', 'עץ' רומז לתורה הנקראת 'עץ חיים' (משלי ג יח), שאחר שילמד תורה מעט אף כי איננו טהור, תנקה אותו התורה ויבוא להישען תחת עץ החיים, שיבוא ע"י נקיות זו לעסוק בתורה לשמה בשלימות.

כדבר הזה ניתן להעמיס בדבר שרמז מו"ר זקני בעל אביר יעקב ע"ה (מחשוף הלבן וירא ד"ה והנה רגליכם), 'רגליכם' ו'השענו' ת'ח'ת ה'עץ', ראשי תיבות 'תורה', וסופי תיבות 'מצות'. שכאן נרמז הדרך לרחוץ את הרגליו הרעים ולעסוק בתורה ומצוות כדבעי.

א. הובא בליקוטי אמרי יוסף שכן כתב משמו ביגל יעקב (בראשית ד"ה במדרש תנחומא) להרב חיים מרדכי יעקב גוטליב זצ"ל שהיה רב במישקולץ שבהונגריה. וראה שם בתולדותיו של המחבר שהעיד על עצמו ששמע דברי תורה מבעל המאמר יוסף כפליים ממה שנכתב בספרו אמרי יוסף.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שפלותו של אברהם אבינו

עומק משמעות עפר ואפר

וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר (יח כז).

אברהם אבינו מופלג היה במידת השפלות עד שהמשיל עצמו לעפר ואפר, ואמרו חז"ל (סוטה יז). שבשכר ענותנותו זכו בניו לאפר פרה ולעפר סוטה. ולא לחינם זכה לשתי מתנות האלו, וכמו שפירש **בעל בית הלוי ע"ה** כי העפר אף שבעברו לא היתה בו שום תועלת וחשיבות, אבל הוא שורש ומקור לבריאה עתידית להצמיח אילנות וצמחים, ומאידך גיסא האפר אין לו שום עתיד ואין ביכולתו להצמיח שום ברכה בעולם, אלא שבעברו קודם השריפה הוא בא מדבר טוב ומועיל.

ואברהם אבינו לרוב שפלותו החזיק עצמו כמי שאין לו לא עבר ולא עתיד, ובזה הוא דומה גם לעפר שאין לו עבר וגם לאפר שאין לו עתיד. ובשכר הפלגת שפלותו זכה לשתי מתנות טובות, לאפר פרה המטהר טמאים ומכין אותם לעתיד טוב יותר, וכן לעפר סוטה המברר שהעבר של האשה היה טוב בלי פסול.

עם ישראל נולד ממסירות נפש

מדוע אכן לא נקרב יצחק אבינו ע"ה

אֵת בְּנֵהְךָ אֵת יְחִידֶךָ (כב ב). אברהם אבינו הובטח מפי הקב"ה 'כה יהיה זרעך', וכשהצטוו להקריב את בנו יחידו הוצרך לוותר על ההבטחה שירבה זרעו ככוכבי השמים, שמעתי **ממור אבי צוק"ל**, כי אברהם אבינו ע"ה ביקש להקריב את יצחק אבינו ע"ה לקרבן, ואמרו חז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א, במדב"ר יז ב) שאפרו של יצחק אבינו ע"ה צבור לפני ה' יתברך, בעוד שלא נקרב, והאיל הוא שקרב תחתיו. אם כן ננסה לאמוד מה היה שכרו של עם ישראל אם היה קרב יצחק בעצמו.

הלא כל מה שאנו זוכים אף בדורנו ובכל חיינו הוא בזכות עקידתו של יצחק אבינו, וזאת בזכות העקידה עצמה ללא שבאמת הוקרב לקרבן, ועם כל זה יש לבני ישראל זכויות בלא סוף וגבול, אם היה קרב

בעצמו לפני ה' יתברך - ריח ניחוח אשה לה', הרי גדולים ועצומים היו זכויותינו פי עשרת מונים, מדוע אפוא לא היה כך. ואם תאמר מהיכן היה יוצא עם ישראל - עם ישראל היה יוצא מבן אחר שהיה נולד לו לאברהם אבינו ע"ה.

הקב"ה חפץ שאומתו תצא מאדם שפשט צווארו לרצון ה'

אולם הביאור בזה - אמר **מור אבי ע"ה** דבר נפלא על פי דברי המקובלים, כי רצה הקב"ה שזרע אברהם עבדו, זרע יעקב בחירו, יהיו בניו של יצחק אבינו שפשט את צווארו בעקידה ומסר את נפשו על גבי המזבח, וכיון שאילו היה קרב לא היה יוצא ממנו זרעו, נמצא כי כלולים בו כל זרעו העתיד לצאת ממנו לדורי דורות, ואף אנחנו כולנו מסרנו נפשנו בהיותנו כלולים בו, משכך בניו דבוקים ברושם הקדושה ממסירות הנפש הלזו עד שנהיה אצלם כטבע הטבוע בנפשם עד סוף כל הדורות.

אילו היה נקרב יצחק ע"ה, ובני ישראל היו באים מבן אחר של אברהם, או אז לא היה זה מוטבע בנפשם ובטבע תולדתם. כפי שידועים המה דברי **בעל התניא ע"ה** (לקו"א פי"ח): אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינויים קשים שלא לכפור בה' אחד, ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שידועים אין מתבוננים כלל ואין מוסרים נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כלל והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש. עכ"ל ק.

ומנין בא כוחם של כל אחד מישראל למסור נפשו לפני ה' יתברך, לפי שכח זה טבוע בבני ישראל בכח האבות שעשו כל מעשיהם למען הדורות העתידים לצאת מהם, ובייחוד בכוחו של יצחק אבינו ע"ה שפשט צווארו על גבי המזבח למען שמו יתברך, וכח זה הוטבע בבניו ובני בניו עד סוף כל הדורות. שכן מעשה אבות סימן הוא לבנים, כלומר, סימן הוא לבנים שיוכלו לנהוג מנהג אבותיהם, שנמשך כח

המשך בעמוד הבא

מסירות נפש בעזרת ה' יתברך לדור דורים עד סוף כל הדורות.

עמוד לי בזה הניסיון - מעלת אברהם אבינו ע"ה בניסיון העקידה

במה נתייחד אברהם אבינו ע"ה בניסיון העקידה

קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו' והעלהו שם לעלה (כב ב). וכתב רש"י: 'קח נא' אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו, בבקשה ממך עמוד לי בזה הניסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש. הרבה תמהים מה גדולתו של אברהם אבינו שעמד בניסיון העקידה, הרי בודאי כל יהודי כשר וירא שמים לא יימנע מלהקריב אחרי שישמע כן בפירוש מפי הקב"ה.

א. ניסיון העקידה - השמחה וההתלהבות

אפשר לומר שאכן מעלתו של אברהם לא היתה בעצם מעשהו שהעלה את בנו לקרבן, אלא שהיה שמח במעשהו ולא התנהג כמי שמוכרח הוא לשמוע בקול ה', אלא אדרבה היה הולך בשמחה וטוב לבב לעשות נחת רוח ליוצרו, כמו שכתוב שהשכים בבוקר מבלי להתמהמה וחבש בעצמו את חמורו ולא המתין לעבדיו, וכל זה מתוך אהבתו לבוראו.

וזה היה מעשהו והשתוקקותו מתמיד, שאברהם אבינו כל ימיו היה משתוקק ומצפה מתי יבוא לידו למסור נפשו ונפש בנו על קדושת ה', וזהו שהשכים אברהם בבוקר ללכת למקום עקידת יצחק, כי התיירא אברהם שמא יחלוף הזמן ולא יעלה בידו להוציא אל הפועל מחשבתו הטובה בהקרבת בנו, ולכן לא התעכב ומיד כשהאיר הבוקר השכים להזדרז בקיום מצוות בוראו.

כן מוצאים אנו כשהשליך נמרוד את אברהם לכבשן האש באור כשדים, סירב אברהם לצאת מן הכבשן והתמהמה בתוכו שמא יעלה בידו למסור נפשו על קידוש ה', עד שאחז בו הקב"ה והוציאו משם בעל כרחו שלא ברצונו, כמו שכתוב (נחמיה ט ז) 'אֲשֶׁר פָּתַחַתָּ בְּאֲבָרָם וְהוֹצֵאתוּ מֵאוּרִכְּשֵׁימִים', וכן כתוב (בראשית טו ז) 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרִכְּשֵׁימִים', שהוצרך הקב"ה בעצמו להוציאו משם [ומסירות נפש ותוקף האהבה לה' היא העומדת לבניו אחריו בכל דור ודור לבטל מהם כל גזירות קשות, כמו שכתוב 'ויעקוד את יצחק בנו' כי עקד עמו כל נשמות

[ישראל].

ב. גם לאחר העקידה נותר בשפלותו

עוד יש לומר, שעיקר מעלתו של אברהם היא, שגם לאחר שעמד בניסיון לא גבה ליבו ולא התגאה בעצמו שזכה לעבוד את הקב"ה במדרגה כזו שלא הקדים אותו אדם בעולם, ואדרבה הוסיף להשפיל עצמו ולא החזיק טובה לנפשו, וכמו שפירש החוזה מלובלין זצ"ל את הכתוב אחר מעשה העקידה (כג יט) 'וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו', שמיד לאחר שהגיע למדרגה גבוהה כל כך השפיל עצמו כבתחילה, והלך יחד עם נעריו בלי שיחשיב עצמו יותר מהם, אלא 'יחדיו' עימם בלי שום התנשאות.

ג. עיקר הניסיון לעקוד את יצחק מתוך אהבה

ונקדים לבאר הכתוב (כב ה) 'וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּגֶר נִלְכָּה עַד פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם'. אמרו חז"ל (יבמות סב.): 'שבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור. ויש להבין מה מצא אברהם לנכון לומר זאת בעת הזאת. יש להשיב אמרים להבנת העניין, כי הניסיון האחרון שהתנסה בו אברהם אבינו היה ניסיון העקידה, שהצטווה להעלות את בנו יחידו יצחק על גבי המזבח, ומכלל שלימות הניסיון היה שתגבר אהבתו אל יצחק בנו ועם זאת לא ימנע מלהעלותו על גבי המזבח.

זה טעם הדבר שמוצאים אנו שבדרכו להר המוריה כינה אברהם אבינו את אליעזר וישמעאל שהם דומים לחמורים, ואפילו שהיה אברהם עמוד החסד בעולם ואין זה מדרכו לכנות את בנו ועבדו בתואר חמורים, מכל מקום רצה אברהם להגדיל את אהבתו ליצחק בנו, כדי שעל ידי כן יעמוד בניסיון גדול יותר ובשלימות, שעם כל אהבתו כובש רחמיו לעשות רצונו יתברך, ולכן הגדיל לבזות בקרבו את ישמעאל ואליעזר אפילו שגם הם היו חביבים בעיניו, ועל ידי שהשפילם עתה בעיניו ממילא גדלה חביבותו של יצחק אצלו, ועם כל זאת כבש אהבתו אליו והעלה אותו לקרבן על המזבח.

אך מיד כשעמד בניסיון והקריב את האיל תחת בנו חזר אברהם לקדמותו ולמידתו הראשונה מידת החסד להיות אוהב כל הבריות, ושוב היו אליעזר וישמעאל חביבים עליו כבתחילה, ולפיכך נכתב לאחר מכן (כב יט) 'וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו', ששב אברהם להיות באהבתו הראשונה אליהם והלך איתם 'יחדיו' בשווה אליהם.

מילין וקירין

פרקי הדרכה ועבודת ה' על סדר הפרשה

ניסה את אברהם - תכלית הניסיונות

הסתרות בעבודת ה'

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נִסְּהוּ אֶת אַבְרָהָם (כב א).

פעמים הקב"ה מסתיר עצמו מעובד ה' וזאת כדי שיתאמץ האדם לעובדו, ועל ידי שמרגיש האדם שה' נסתר ממנו הרי שהוא מכניע עצמו ומבקש לשוב ולהתקרב, ע"י שמגלה בעצמו שבתוך ההסתר נמצא ה' יתברך ומתרחק ממנו רק כדי שיתגבר וישוב אליו כדרך האב שמלמד את בנו ללכת, שמתרחק ממנו מעט כדי שילמד ללכת בכוחות עצמו.

אך פעמים שההסתר כל כך גדול וקשה עד כי אינו יודע שיש כאן הסתר ושיש לו לגלות מה. ובזה האיר לנו **מרנא הבעל שם טוב הקדוש ע"ה** (תולדות יעקב יוסף ריש בראשית) ואמר, שזהו מה שאמר ה' (דברים לא יח) 'וְאֶנְכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא', שבא לומר שאסתיר ממנו שנמצא בכלל בהסתר, 'ואנכי הסתר אסתיר' את בחינת ה'אנכי' שבבריאה 'הסתר אסתיר'. ועל כך אומר ה**בעש"ט** 'אם ידע האדם שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם, אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און'. שכאשר יודע האדם שלית אתר פנוי מיניה והרי הוא ממש בתוך זה ההסתר, אין זה הסתר לגביו. אך אם אינו מרגיש את ההסתר וסבור שדרכו מאירה לפניו והוא צדיק בעיני עצמו, מתרחק מלפני ה' יותר מעד עתה, וזהו 'ואנכי הסתר אסתיר' שהקב"ה מסתיר ממנו את עצם ההסתרה ואין האדם מתעורר לשוב לעבודת ה'.

ואפשר להוסיף בדבריו, על דרך הידוע שהיה רגיל ה**בעל שם טוב ע"ה** לומר והיה חוזר ומוכיח את תלמידיו בדברי המדרש שהובאו **בשל"ה הקדוש** (משפטים תורה אור אות ח'), 'ה' צילך' שהנהגת ה' עם האדם הרי היא כצל, נמצא שכפי שהאדם מתאמץ לגלות את שגנוז בתוך ההסתר, זוכה הוא שכנגד זה מגלה הקב"ה את הימצאותו מאחרי ההסתר ואז בקלות יותר יוכל לגבור על ההסתר ולסלקו.

גם בשעת ניסיון קרוב ה' אלינו

ועל כך דיברה תורה בנועם אמריה 'והאלהים ניסה את אברהם', ופירש ה**בעל שם טוב הקדוש** שהיה כאן הניסיון מצד התגברות מידת הדין הנקראת 'אלהים', ואברהם שהוא בבחינת החסד היפך הדין, שזהו כל מהות הניסיון שלוקחים מן האדם את מדרגותיו ואינו רואה כיצד יש

טוב ואור בתוככי הניסיון, ועם כל זה מתגבר ומשריש בקרבו כי גם זו לטובה ואף בתוך מיצר הסתר וחושך נמצא הטוב, בכך עומד בניסיון, שכן מוכיח כי דבוק הוא בה' אלוקיו בקשר אמיץ וחזק אשר כל כוחות עולם הזה לא יוכלו לכבות את האהבה שלו, ואף בדבר הנראה כדבר נפרד ח"ו ממנו יתברך שמו, הצדיק הזה מגלה כי גם בהסתר הגדול ביותר נמצא ה' יתברך. וכאשר עומד בניסיון זוכה להמתיק הדינים ולהפכם לרחמים וחסדים. ודבר זה נוהג בכל אדם בכל מצב שנמצא בו בגשמיות או ברוחניות, צריך לדעת זאת ולהאמין שמכל מקום גם בזמן שנסתר ה' מן האדם עדיין הוא קרוב לכל המייחלים לחסדו, הן על כך נסובים דברי הנביא (ירמיה לא ב) 'מִרְחֹק ה' נִרְאָה לִי', כי גם בעודו רחוק מאתנו הרי הוא נראה אלינו, ובאמת ככל שהאדם מרגיש עצמו מרוחק ומשתוקק להתקרב אל ה', על ידי זה זוכה לבקוע רקיעים שתתקבל תפילתו שישוב ה' לקרב אותו אליו.

הסתלקות המדרגות בשעת הניסיון

זו היא אפוא הדרך להתקרב לאבינו שבשמים ולפיקך בשעה שמזמנים לפני האדם ניסיון בעבודת ה' מסלקים ממנו את מדרגותיו הרוחניות, כי אם היה האדם בתוקף מדרגתו והארתו הרוחנית לא היה הניסיון חשוב למאומה, כי מי פתי ימרה פי מלך עליון אשר מלכותו בכל משלה, והניסיון הוא רק כאשר מסלקין ממנו תחילה ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת ונשאת אצלו רק הבחירה ביראת ה', כלשון קדשו של ה**מאור עינים** (וארא ד"ה וארא): והניסיון הוא שמסלקין ממנו ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת בעת שבא לידי ניסיון, ונשאר אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה נקרא ניסיון, כי בודאי על ידי ההתקשרות אחז צדיק דרכו, עכל"ק. אלא שתחילה מסתירים ממנו את הארותיו הרוחניות, ולא נשאר אצלו כי אם יראת שמים שלו, ואז הוא נבחן אם יעמוד בניסיון מאימת בוראו.

אברהם אבינו בניסיון העקידה ראה את

המקום מרחוק

בזה פירש ה**עבודת ישראל** (וירא ד"ה ויקרא) את לשון הכתוב בהמשך הכתובים שבעקידת יצחק 'וירא את המקום מרחוק', כי הקב"ה הנקרא 'מקום' נראה לו לאברהם כאילו הוא מרחוק, ולא היה אברהם אבינו ע"ה יכול לדבק עצמו במדרגתו הראויה לו, וזה היה עצם הניסיון שלו שנסתלקה ממנו מדרגתו, ועם כל זה התגבר באמונתו לקיים דבר ה'.

המשך בעמוד הבא

עשאה, ומכל מקום מוכרח האדם לעשות ולגמור המצוה במעשה, כי בלעדי שלמות המעשה לא תיודע כוונתו אם אמנם שלימה ונכונה היא.

שמירת התעוררות הלב

והנה מדרך בני אדם כשיעלה במחשבתם לעשות איזה מצוה, אזי תחילת המחשבה הינה בחשק גדול כל אחד לפי מדריגתו, וצדיק גדול כשיעלה במחשבתו וברצונו לקיים מצוה בוודאי יתלהב ליבו בתבערת אש האהבה לקיים המצוה בשלמות, אבל לפעמים כשחולף זמן מה מצטננת ההתלהבות מכפי שהיתה בתחילה.

שכן כל אדם מישראל מצד עצמו רוצה מאוד לקיים את כל מצוות ה', ומיד כשבא בליבו התעוררות לעבודת ה' הוא מתלהב ומשתוקק להוציא מחשבתו לפועל, והתלהבות זו יש בה מעלת הראשית וההתחלה של כל מעשה מצוה, ובודאי מחשבות האדם מלאות געגועים ותשוקה לעבודת ה', וכן הוא בכוח הדיבור שמדבר בעניני מצוות התורה מתי יבואו לידו ויזכה לקיימם, אבל עיקר העבודה היא להוציא הרצונות והדיבורים למעשה, כי אחרי ההתעוררות הראשונה מרגיש האדם שכבר יצא ידי חובה, ולכן צריך להיזהר לא להסתפק במחשבה טובה אלא להסמיך אותה מיד למעשה טוב, וכגון שיתן צדקה או ילמד תורה וכדומה, ועל ידי זה תיקבע המחשבה במעשה ויהיה לו את הכוח להוציא מחשבתו למעשה כראוי.

אברהם אבינו ע"ה הכניס התשוקה בביקוע עצי העולה כמו כן נהג אברהם אבינו ע"ה שהכין עצמו בהתעוררות ובהתלהבות למעשה העקידה, וכיון שחשש שמא תחלוף ההתלהבות במשך זמן לכתו להר המוריה, לכן הכניס את התלהבותו במעשה המצוה הגשמי של ביקוע העצים, כדי להוציא את רצונו הטוב מן הכוח אל הפועל במעשה ביקוע העצים, ובכך יינתן קיום במעשה המצוה להתעוררות שבלבו.

ועל דרך שכתב **במסילת ישרים** (פ"ז): שלא יחמיץ האדם את המצוה, אלא בהגיע זמנה או בהזדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו, ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה ולא יניח זמן לזמן שיתרבה בינתים, כי אין סכנה כסכנתו אשר הנה כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עכוב למעשה הטוב וכו', על כן הזהירו זכרונם לברכה (מכילתא מס' דפסחא ט) 'ושמרתם את המצות' (שמות יב יז), מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.

גם בשעת הניסיון נשאר באדם רושם קדושה

ואם תאמר מה לי בידיעה זו אם בשעה שיש ניסיון מסלקים כל הדרגות ונסתרת חכמת נבוניו ואף אם אדע בזו השעה שבכל מקום ומצב נמצא ה' יתברך הטוב ומטיב - בשעת הניסיון גם ידיעה זו נסתרת. תשובה לדבר האירנו **הרה"ק מברעזאן ע"ה** שכתב **בשפת אמת** (וישב ד"ה ויבוא), כפי מה שהאדם מתאמץ בכל עת ובכל שעה להתגבר בעבודת ה', הרי הוא קונה קנין בנפשו שלא לסור מרצון ה', וכידוע שהרגל נעשה לטבע שני בנפש האדם, ורושם זה נשאר בנפשו גם כשכל מדרגותיו מסתלקים ממנו, ועל ידי הרושם הקדוש הזה יש בו כוח להתגבר ולעמוד בכל הניסיונות.

אחר העקידה חזר אברהם לבהירותו

אחר העקידה אמר לו הקב"ה 'אל תשלח ידך אל הנער', כי אז שב אברהם אבינו ע"ה אל מדריגתו הראשונה לבהירות ודביקות, כלשונו של **הרה"ק בעל עבודת ישראל** (שם): היה מבין על ידי זה כי הקדוש ברוך הוא מלוא כל הארץ כבודו ואם יסתר איש במסתרים אין נסתר מנגד עיניו. אמנם אל האדם נדמה כאילו חלילה אין הקדוש ברוך הוא רואהו, כי צריך להיות כן בשעת הניסיון כנ"ל. וזה שקרא המקום ה' יראה' ופירש התרגום 'דאת חמי ולא מיתחמי', דהיינו שנודע לו עתה שהקב"ה רואה את האדם תמיד גם כשהאדם אינו מרגיש הבהירות.

התעוררות הלב במעשה המצוה

מעשה המצוה - המוכיח על תשוקת הלב

וַיִּשְׁפֹּם אַבְרָהָם בְּבִקְרֵי וַיַּחֲבֵשׂ אֶת חֲמורוֹ וגו', וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלְהָ (כב ג).

יש להבין דברי אלקים חיים, כי הנה התורה טורחת לכתוב שקודם צאתו לדרך חטב אברהם עצים לקרבן, מה משמיעה לנו התורה בכך, וגם מדוע באמת הקדים אברהם לבקע עצי עולה מיד בצאתו ממקומו, ולא המתין לחטוב מהעצים בהר המוריה כדי שלא יצטרך לשאת עמו את העצים מרחוק.

פירש קדוש ישראל רבנו אלימלך מליז'ענסק

ע"ה בנועם אלימלך (וירא ד"ה א"י פירוש)

שעיקר רצון הבורא יתברך שיבחר האדם בטוב ושתוקק לעבדו בלב שלם, ואם כיוון לבו לעשות מצוה לשמו יתברך ברצון טוב הרי זה חשוב כאלו כבר

יצא לאור ע"י מכון אור לישיבים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לנשט ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישיבים
עיצוב ועימוד: שוקי קנר